

AZ APRÓVAD ELSŐSZÁMÚ KÖZZELENSÉGE: A RÓKA!

DR. BALÁZS ISTVÁN

A róka az erdőterületeken jelentős mértékben feldúsult. Sok területen jellemző, hogy onnan jár ki zsákmányszerző körútjára, vagy az erdőkben még fellelhető kevés apróvadat, védett állatokat pusztítja. A kártevő-apasztás helyenként, saját erdőgazdasági üzemi területeken az erdészeti, vadászati szakszemélyzet feladata, valamint több vadásztársaság engedélyezte az erdészek számára a szolgálati sörétes lőfegyverrel a kártevő-apasztást. A vadásztársaságok tagjai között — ha nem is az elvárható mértékben — erdészek is találhatók. Ők is segíthetnek abban, hogy csökkenjen a rókalétszám és mérsékelhetik az apróvadás vadászterületeken szinte szállóigévé vált mondás igazát, mely szerint „A rókák mind az erdőből jönnek ki a mi területünkre, mert ott csak télen lövik.”

Mit eszik a róka?

Az országos vadgazdálkodási statisztikai összesítőből tudjuk, hogy az 1986-os esztendőben az országban, vadásztársaságok területén pontosan 28 330 rókát ejtettek el. Tételezzük fel, hogy ezek mindegyike legalább egy évet élt és hetente mindössze egy darab fácánt zsákmányolt, akkor ezen évben $28\ 330 \times 52 = 1\ 473\ 160$ fácán esett áldozatul a róka étvágyának. Óriási szám!

A vadásztársaságok 1986-ban 1 396 011 mesterségesen felnevelt fácánt helyeztek ki a vadászterületekre és mindössze 679 306-ot vadásztak vissza. A fenti számítás szerint 77 149-el többet ettek meg a rókák, mint amennyit felnőttként vadászati célra kihelyeztek. Hogy a tisztán spekulatív számításnak, feltételezésnek mennyi lehet a gyakorlati alapja, azt sok segítőkész vadőr segítségével megvizsgáltuk, és az 1981 óta gyűjtött adatok, területi tapasztalatok, eredmények, tények alapján a következőket állapítottuk meg.

Az apróvad, legfőképpen a mesterségesen tenyésztett és kihelyezett fácánállomány csökkenésének okait nagyon sokan elsősorban a szárnyas ragadozók (héja, egerészölyv, stb.) tevékenységében látják. A szárnyas ragadozók, „működése” azonban időszakos, adott helyre (fácántelep, utónevelő) koncentrált, így tervszerű védekezéssel jelentősen csökkenthető. A jogszabály is ad lehetőséget az apasztásukra, vagy befogásukra. Az 1/1982. (III. 15.) OKTH számú rendelet 2. § (2) bekezdése szerint: nem szükséges engedély védett állat befogására, elejtésére — „a törzsállomány elhelyezésére szolgáló szárnyasvad telepeken egész évben, továbbá július 1-től október 31-ig a szárnyasvad utónevelését szolgáló bekerített helyeken és azok 500 méteres körzetében”. — Szédületes lehetőség.

A róka rejtetten él, ismeretlen, szinte feltárhatatlan mennyiségben, minden-
evő, rendkívül szapora, mindenütt előfordul, és egész évben zsákmányol. A táplálkozás biológiáját — mit és mikor eszik — bendőtartalom vizsgálattal leírták, de ebből számszerű következtetéseket nem vontak le. Ezek a vizsgá-

latok régiiek és nem a vadászat, vadgazdálkodás problémájának oldaláról értékelték az eredményeket. Rókára vonatkozóan elejtési és kitorékgázosítási adatokat mi tártunk fel vadásztársasági (a továbbiakban VT) területeken és ezek mellett egyúttal közöljük a mesterséges fácafenyészési, kihelyezési és levadászási eredményeket is (1. táblázat).

1. táblázat

Év	Róka			Fácán			
	elejtési adatok	jelentett kitorék		kihelyezett		levadászott	
	Pest megye	Országos	Pest megye területén	Pest megye	Országos	Pest megye	Országos
1981.	1957	26 632	2282	91 544	906 741	55 453	750 559
1982.	1825	24 461	2910	98 483	1 004 389	53 819	731 656
1983.	1897	25 474	3251	63 708	649 092	51 466	783 913
1984.	2233	26 384	3056	109 410	686 958	47 416	597 948
1985.	2169	26 295	3354	89 600	944 112	54 206	597 267
1986.	2528	28 330	3640	129 684	1 396 011	52 636	679 306

Azt nem tudjuk megállapítani, hogy a vadásztársaságok területén mennyi róka élt, él. Azt viszont igen, hogy a sztrichnines mérgezési eljárás drasztikus megszüntetése és a ködgyertyás kitorékgázosítási módszer sokat vitatott eljárása mellett is folyamatosan növekvő mennyiségben ejtettek, vagy pusztítottak el rókát a vadásztársaságok. Állíthatom, hogy *több rókát elejteni, elpusztítani csakis nagyobb létszámú élő rókából lehetett*. Nem kell ehhez elmélet, a gyakorlat nap mint nap bizonyítja, hogy soha nem tapasztalt mértékben növekedett a róka létszám a vadászterületeken. Ugyanakkor növelt mesterséges fácafenyészés ellenére — egy év kivételével — abszolút mennyiségben, de legfőképpen relatíve csökkent a levadászott fácafenyészés.

Róka kitorék adatok.

Ahhoz, hogy meg tudjuk állapítani, az előző fejezetcímbe leírtakat — *mit eszik a róka* — kézenfekvő, bár igen nehéz módszernek tűnt a kitorék gázosítása, gázosítás után a feltárt kitorékokban talált állatok adatait meghatározni.

Az 1981. évi róka-kitorékgázosítás reprezentatív felmérés adatai 14 VT területén:

gázosított rókakitorékok száma	287 db (20,5 db VT-onként),
kiásott kitorékok száma	58 db (gázosítottaknak 20,2 ⁰ / ₀ -a),
kiásott kitorékokban talált	
— felnőtt róka	32 db (kiásott kitorékonként 1,8 db),
— róka szaporulat	244 db (7,6 db felnőttként, 4,2 db kiásott kitorékonként),
— mezeinyúl	83 db (18,3 ⁰ / ₀) (2,6 db/felnőtt róka),
— fácafenyészés (4,8 db/felnőtt róka)	154 db (33,9 ⁰ / ₀)
— fogoly (0,4 db/felnőtt róka)	12 db (2,6 ⁰ / ₀ , összesnek 54,8 ⁰ / ₀ -a),
— házi baromfi	99 db (21,8 ⁰ / ₀) (3,09 db/felnőtt róka),
— egyéb (egér, pocok, vakond, rág-106 db (23,4 ⁰ / ₀) (3,3 db/felnőtt róka). csalók)	
— tojás	95 db.
Összes zsákmány állat	454 db (100 ⁰ / ₀) 14,2 db/felnőtt rókaként.)

Érdemes már az első adatsorból néhány következtetést levonni. A gázosított kotorékok 20⁰/₀-át ásta ki a 14 vadőr. A 32 felnőtt róka esetében 7,6 db szaporulat esett 1 db felnőtt rókára, ami igen soknak számít. Felnőtt rókára 4,8 db fácán jutott és az összesen talált 249 db apróvadat figyelembevételével kiásott kotorékonként átlagosan 4,3 db apróvadat találtak.

A további adatokat (1983—1986 között) a következő táblázatok tartalmazzák. (Az 1982. évben nem tudtam a témával foglalkozni.) A megyében 70 apróvadás és 14 nagyvadás vadásztársaság működik és van olyan év, amikor 51 vadásztársaság folytat valamilyen formájú mesterséges fácánkihelyezést, tenyésztést. Ezért is volt fontos több évre kiterjeszteni a vizsgálatokat.

1983. évi adatok:

Vizsgált VT-ok száma 19, kotorék gázosítást végrehajtotta: 18 igen, 1 nem, gázosított rókakotorékok száma: 374 (20,8 VT-onként), ebből eredményesnek, lakottnak minősített 318 (összesnek: 85⁰/₀-a!), gázosítás után feltárt, kiásott kotorékok száma 62 (összesnek 18,8, lakottnak 20,1⁰/₀-a),

a feltárt kotorékokban talált

— felnőtt róka	12 db (kiásott kotorékonként 0,2 db),
— rókaszaporulat	105 db (8,75 db 1 db felnőtt rókára, 1,7 db/kotorék),
— mezeinyúl	52 db (16,9 ⁰ / ₀), (4,33 1 db felnőtt rókára),
— fácán	78 db (25,3 ⁰ / ₀), (6,5 db felnőtt rókára),
— fogoly	5 db (1,7 ⁰ / ₀), (0,42 db felnőtt rókára),
— házi baromfi	25 db (8,1 ⁰ / ₀), (2,08 db felnőtt rókára),
— rágcsáló (egér, pocok, hörcsög, stb. együtt)	119 db (38,6 ⁰ / ₀), (9,92 db felnőtt rókára),
— egyéb	29 db (9,4 ⁰ / ₀) őzgidá, pulyka, bárány, vadkacsa, házimacska, házizalamb, harkály,
— tojás	20 db,
— összes zsákmány állat	308 db (100 ⁰ / ₀), 25,7 db/felnőtt róka.

A feltárt kotorékokban még szinte egészben talált állattetemek száma 87, fácán, csirke, mezeinyúl, hörcsög, vadkacsa, házityúk, fácányúk, pocok, házikacsa, egér, süldőnyúl. Még meleg, akár bográcsban, emberi fogyasztásra alkalmas állapotban lévő tetemeket is találtunk. Alaposan spájzol a róka táplálékot a kotorékokban. A rágcsálók száma és százaléka a legmagasabb, de második helyen és jelentős számban a fácán szerepel az étlapon.

1984. évi adatok.

Vizsgált vadásztársaságok száma 65, kotorék gázosítást végrehajtotta 56 igen (86,15⁰/₀), 9 nem (13,85⁰/₀), gázosított rókakotorékok száma 1196 (VT-onként 21,4 db sok!) ebből lakottnak minősített 875 (VT-onként 15,6 db) gázosítás után feltárt, kiásott kotorékok száma: 123 az összesen gázosított-nak 10,3⁰/₀-a, a lakottnak 14⁰/₀-a, ezen felül kiöntötték 33 db kotorékot (vízzel feltöltötték!),

a feltárt kotorékokban talált

— felnőtt róka	63 db (kiásott kotorékonként 0,5 db),
— rókaszaporulat	411 db (6,5 db felnőtt, 3,3 db/kiásott kotorék),
— mezeinyúl	305 db+14 db üregi (26,6 ⁰ / ₀) 4,8 db/felnőtt róka,

— fácán	333 db (27,8%), 5,3 db felnőtt rókára,
— fogoly	23 db (1,9%), 0,36 db felnőtt rókára,
— házi baromfi	218 db (18,2%), 3,5 db felnőtt rókára.
— rágcsáló (egér, pocok, hörcsög, stb. együtt)	196 db (sok a hörcsög) (16,5%), 31 db/felnőtt róka,
— egyéb	107 db (9,0%) üreginyúl, vadkacsa, házimacska, szarka, háziliba, görény, házigalamb, szalakóta, kecskebéka, menyét, vakond, őzgida, sün, szárcsa, vetési varjú, zöldgyík (1,7 db/felnőtt róka).
összes zsákmány állat	1196 db (100%) 19 db felnőtt rókára

A feltárt kotorékokban még szinte egészben talált állattetemek száma: 174 db, mik voltak azok: fácányúk, házi baromfi, süldőnyúl, hörcsög, gyík, mezeinyúl (gyakori), házi malac, házinyúl, pézsmá, hal őzgida (gyakori) vadkacsa, fácánkakas, üregi, kecskebéka, menyét, házimacska. Az aprójószágot tartó települések közelében nagy pusztítást végez a baromfiállományban és nem kíméli a hullóket, apró szőrmes ragadozókat sem. Megfokázatom azt a véleményyt is, hogy nemcsak az apróvad elsőszámú ellensége a róka, hanem az őzállomány szaporulatát is igen érzékenyen károsítja.

1985. évi adatok.

Vizsgált vadásztársaságok (VT) száma: 84 (pontosabban ennyi vadórtól kaptunk adatot, mert 8 apróvadász VT-től nem kaptam adatot és vadóreik sem segítettek a vizsgálatban) a kotorékgázosítást végrehajtotta: 74 VT igen (88%), 10 VT nem (12%), gázosított rókakotorékok száma 1570 db (21,2 db/VT) összes kotorék 16,8%-a ismert. Ebből lakottnak minősített 1193 db (16,1 db/VT), gázosítás után feltárt, kiásott kotorékok száma 185 db (kevés), az összesen gázosítottaknak 11,78%-a, a lakottnak 15,5%-a, a feltárt kotorékokban talált

— felnőtt róka	75 db (kiásott kotorékonként 2,47 db),
— rókaszaporulat	516 db (6,9 db felnőtt, 2,79 db/kiásott kotorék),
— mezeinyúl	357 db (24%), (4,76 db/felnőtt róka),
— fácán	411 db (27,6%), (5,48 db/felnőtt róka),
— fogoly	28 db (1,9%), (0,37 db/felnőtt róka),
— házi baromfi	243 db (16,3%), 3,24 db/felnőtt róka),
— rágcsáló (egér, pocok, hörcsög, stb. együtt)	315 db (21,1%), (4,2 db/felnőtt róka),
— egyéb	136 db, mint az 1983. és 1984. évi (9,1%), (1,8 db/felnőtt róka),
— tojás	63 db,
összes zsákmány állat	1490 db (100%).

A feltárt kotorékokban még szinte egészben talált állattetemek száma 261 db A talált állatok felsorolását az 1983—84. évi adatok rögzítik. Attól eltérő, újabb állatot nem találtunk.

1986. évi adatok

Vizsgált vadásztársaságok száma 84, a kotorékgázosítást végrehajtotta 73 VT, illetve vadór (87%), nem hajtotta végre 7 VT, illetve vadór (4,8%), nem kaptunk adatot, illetve nincs adatunk 7 VT-től (8,2%), az elgázosított rókakotorékok száma 191, az elgázosítottaknak 12,5%-a, a kiásott rókakotorékban talált rókák száma 577 (3 db kiásott kotorékonként). Az 1986-os évben további adatokat nem tártunk fel, miután már rengeteg tapasztalatot szereztünk, de egyéb tényezőket (pl. párzási idők, szaporulat stb.) vizsgáltunk, amelyekről remélhetőleg még beszámolhatunk.

Az adatokból megállapítottuk a következőket.

A kotorékokban talált állatok jelentős része az apróvadállományból került ki, mégpedig *évente: 43,8%-55,3%-ban*. A zsákmányolt állatok változatossága elképesztő, szinte válogatás nélküli, de a domináns fajok minden évben, minden területen ugyanazok. (Nem vizsgáltuk a növényi maradványokat — gyümölcsök stb. —, mert alig találtunk, és azt a róka csemegeként rögtön megeszi, szaporulatának nagyon elvétele víz belőle.) Semmiféle állat nincs biztonságban a rókától, amelyet nagyság, méret alapján el tud fogni. Nem számít a zsákmányállat életmódja, az élőhelye, gyorsasága, vagy lassúsága, mozgásmódja.

A feltárt rókakotorékokban talált állatok darabszámának határértékei: 0,2—2,47 db felnőtt róka, 1,7—4,2 db rókaszaporulat. Egy darab felnőtt rókára 2,6—4,8 db mezei nyúl, 4,8—6,5 db fácán, 0,36—0,42 db fogoly jutott zsákmányállatként. A rágcsálóknál 3,1—9,9 db, míg a házi baromfinál 2,08—3,5 db között mozgott a hasonló adat. Az apróvad viszonyszámok a fogoly kivételével meghaladják a rágcsálók és a házi baromfi zsákmányállat arányszámait.

Feltűnően magas a fácánok száma, egy felnőtt rókára vetített és abszolút mennyisége is. Magas a rókaszaporulat mennyisége és az egy felnőtt rókára számított darabszáma is, mégpedig 6,5—8,75 db.

Az 1981., 1983—1985. évben megtalált összes felnőtt rókát alapul véve, 182 db felnőtt róka, 976 db fácánt zsákmányolt. Megközelítőleg egy hónapi zsákmánynak lehet ezt elfogadni. Az átlagok alapján 874—1183 db fácánt lehet számolni és csak a gázosítás után feltárt, az elgázosított kotorékok átlagosan véve 15%-ában. Ugyanezen adatokat az összesen elgázosított kotorékokra és egy esztendőre számítva, elképesztő számot kapunk: 69 920 db és 94 640 db közötti elpusztított fácán mennyiséget kapunk. A Pest megyében elpusztított 2528 db róka \times 52 hét pedig 131 465 db zsákmányolt fácánt jelentene. Bármelyik számot is veszem alapul, mindenki számára elgondolkodtató, még ha nem is tudtuk egyenként megszámolni az elfogott, elfogyasztott fácánokat.

A több évi adatsorból további számításokat lehet végezni, de azt mindenképpen megállapíthatjuk, hogy valóban a róka az apróvad elsőszámú közellensége, valamint igaz az írásunk első mondataiban leírt feltételezés, mely szerint igen sok fácánt pusztít el a róka, hetente egyet bizonyosan. Ebben a feltételezésben a vadőrök szerint egyetlen hiba van, hogy az élő róka hetente nem egy darab, hanem több fácánt is elpusztít.

AZ ERDŐMÉRNÖK-KUTATÁSRÓL

A magyar műszaki értelmiség helyzetéről, társadalmi mobilitásáról, élet- és munkakörülményeiről még pontos, tudományosan feldolgozott képpel nem rendelkezünk. Ez megnehezíti a műszaki értelmiség érdekképviseletét, élet- és munkakörülményeinek javítását, a mérnöki munka feltérképezését. Mindezeket figyelembe véve döntöttek úgy, hogy Országos Középtávú Kutatási Fejlesztési Terv (KKFT) keretében átfogó, a műszaki értelmiség egészét érintő kutatás feltételeit biztosítják. Az 1980—1985-ös években a gépész-, építő- és bányamérnökök országos vizsgálatára került sor. Ma már e három mérnökszokról részletes, tudományosan feldolgozott anyag áll rendelkezésünkre. Az 1986—1990. években pedig az építés-, kohó-, a villamos-, a vegyész-, az agrárműszaki, valamint az erdőmérnökök felmérésére kerül sor.

A kérdőíves felvételek elkészültek és 319 erdőmérnökhöz juttattuk el kérdőívünket, valamint az OEE felülvizsgáló és az illetékes szakbizottság vezetőjének együttes levelét. Ugyanis csak ez a kutatás adhat pontos, szubjektív-